

Digitalisering en auteursrecht

Problemen en oplossingen voor de erfgoedsector

Yvonne Vetjens ■

Auteursrecht is hot, zeker nu in het archiefwezen volop gedigitaliseerd wordt. Tegelijkertijd wordt het opsporen van digitaal materiaal op het web steeds eenvoudiger. Dit kan leiden tot botsingen tussen archiefinstellingen en rechthebbenden. Discussies over dit onderwerp gaan door tot de rechtszaal, zoals blijkt uit de zaak Voet/Erfgoed Leiden, waarin kort geleden uitspraak is gedaan.

a

Wat gebeurde er? Voet is een uitgever die Erfgoed Leiden en bijna twintig andere erfgoedinstellingen in 2016 aanschreef, omdat zij prentbriefkaarten met foto's van fotograaf J.F.H. Roovers op een online beeldbank hadden gezet. Voet beweerde het auteursrecht op die foto's te bezitten op basis van een akte uit 1982 waarin het auteursrecht door Roovers werd overgedragen aan Voet. Als rechthebbende vorderde Voet € 112,50 per foto nu de instellingen naar zijn mening inbreuk hadden gemaakt op zijn rechten. Erfgoed Leiden betwistte dat er inbreuk gemaakt was op de rechten van Voet en wees de geëiste vergoeding van de hand. Ook na overleg kwamen de beide partijen niet tot een akkoord, waarna Voet overging tot dagvaarden. Overigens had Erfgoed Leiden toen wel al de vijfentwintig foto's waar het om ging, offline gehaald.

Auteursrecht

Hoe steekt het auteursrecht in elkaar? Auteursrecht is het uitsluitend recht van de maker van een werk om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen. Het hoeft nergens te worden ingeschreven – het enige vereiste is dat het werk dat is gemaakt, oorspronkelijk is en dat het stempel van de maker erin te herkennen is (in het kort: de maker moet vrije, creatieve keuzes hebben gemaakt). Auteursrecht beschermt de maker: als iemand diens werk kopieert zonder zijn of haar goedvinden, dan kan hij of zij naar de rechter stappen en vorderen dat die persoon de inbreuk staakt en eventueel schadevergoeding betaalt. Maar er is ook kritiek, namelijk dat auteursrecht verstikkend kan werken. Als je nergens op kunt voortbouwen, hoe kan kunst zich dan verder ontwikkelen? Deze discussie wordt in het tijdperk van digitalisering alleen maar heftiger.

Probleemstelling

In de rechtszaak Voet/Erfgoed Leiden zien we tot wat voor scenario's problemen rondom auteursrecht kunnen leiden. In het algemeen zitten erfgoedinstellingen als gevolg hiervan met de volgende problemen¹:

- 1 Het uitzoeken van de auteursrechtelijke status van de collectie kost relatief veel geld en mankracht. Van met name oudere werken is vaak niet bekend wie de rechthebbende is, omdat dit vroeger minder goed werd bijgehouden.
- 2 In de erfgoedsector is een gebrek aan specialisme op dit vlak en de specialisten die er zijn, zijn duur.
- 3 Het auteursrecht gaat grotendeels voorbij aan de positie van erfgoedinstellingen. Erfgoedinstellingen willen een breed publiek dienen. Digitalisering van materiaal, zodat zo veel mogelijk mensen bij dit materiaal kunnen, is essentieel in onze tijd. Het huidige auteursrecht gaat daar (nog) niet in mee.

Met name dit laatste punt was voor Erfgoed Leiden een reden om de stap naar de rechter te wagen. En daarom ook doet de uitspraak van de rechter zo veel stof opwaaien (zie het vonnis van 5 april 2018²). Ook de Wet verweesde werken die in 2014 in werking trad, is geen eindoplossing. Volgens die wet kunnen werken waar nog auteursrecht op rust maar waarvan de maker niet bekend is, onder voorwaarden gebruikt worden. Een van die voorwaarden is dat een instelling van tevoren een gedegen onderzoek doet om de maker te achterhalen. Dan komen we weer uit bij de hierboven genoemde problemen dat er te weinig geld, tijd en mankracht is.

Mogelijke oplossingen

Terecht stellen instellingen zichzelf de vraag: wat kan ik nu wel en niet doen?

Beeld: FancyCrave via Pexels (ECL).

De leus 'voorkomen is beter dan genezen' is hier aan de orde. Meer concreet kan er het volgende gedaan worden.

- **Opt-out:** het werk online zetten en als er iemand aanklopt, de werken waar die persoon rechten op heeft weer offline halen. Eigenlijk niet echt een oplossing, maar meer je kop in het zand steken. Deze optie wordt in de praktijk veel gebruikt, maar ik hoop natuurlijk niet uit te leggen waarom dit veel risico's met zich meebrengt.
- **Offline halen:** er zijn meerdere instellingen die naar aanleiding van onder andere de zaak Erfgoed Leiden (een deel van) hun collectie uit voorzorg offline haalden. Met pijn in het hart overigens. Dit is natuurlijk erg rigoureuus, maar momenteel waarschijnlijk de makkelijkste manier om zeker te weten dat er niemand aanklopt wegens auteursrechtinbreuk.
- **Clearen:** het verkrijgen van toestemming door middel van een licentie. Het lijkt tot nu toe de beste (maar ook meest tijdrovende) werkwijze om zo veel mogelijk claims te voorkomen, terwijl toch zo veel mogelijk werken ter beschikking kunnen worden gesteld. Zie het als een langetermijnplan: uiteindelijk weet u zeker wat u wel en niet met het werk in uw collectie kunt doen.

Licentieovereenkomst met vrijwaringsclausule

Clearen is mijns inziens hetgeen waarnaar gestreefd zou moeten worden – binnen de huidige wettelijke mogelijkheden – maar het is tegelijkertijd het moeilijkst, want het is kostbaar en tijdrovend. Wat momenteel veel genoemd wordt, is de zogenaamde licentieovereenkomst met vrijwaringsclausule die met collectieve belangenorganisaties (cbo's), zoals Pictoright, kunnen worden gesloten. Licentienemers krijgen op basis daarvan vrijwaring van eventuele schadeaanpakken van niet door de cbo vertegenwoordigde auteurs en rechthebbenden. Vaak is de hoogte van de vrijwaring beperkt. Door de vrijwaring wordt het mandaat van de cbo echter niet verruimd; de cbo kan slechts die auteursrechthebbenden vertegenwoordigen die zich door de cbo willen laten vertegenwoordigen. In de praktijk zou het dan hierop neerkomen: als dan in de praktijk een rechthebbende die niet bij Pictoright is aangesloten met een vordering aanklopt bij een erfgoedinstelling die een overeenkomst met Pictoright heeft, dan regelt en betaalt Pictoright de zaak met de

rechthebbende. Eventueel vindt er nog een afrekening plaats tussen de erfgoedinstelling en de cbo.

Extended Collective Licensing

De licentieovereenkomst met vrijwaringsclausule loopt vooruit op de Extended Collective Licensing (ECL): de algemeen verbindend verklaarde collectieve Licentieovereenkomst. ECL-overeenkomsten zijn van toepassing op alle houders van rechten in een bepaalde groep, of zij nu lid zijn van een bepaalde auteursrechtenorganisatie of niet. De implicatie is dat er een uitbreiding plaatsvindt van het toepassingsbereik van de collectieve licentie tot rechthebbenden die niet bij een collectieve beheerorganisatie zijn aangesloten. Dit is iets waar veel erfgoedinstellingen zich hard voor maken. Dit idee wordt momenteel ontwikkeld in Europees verband, want hiervoor is een wijziging van de regelgeving nodig. Een ECL is nu nog onmogelijk. Europese molens malen langzaam. De zaak Voet/ Erfgoed Leiden laat echter zien dat de huidige wetgeving verouderd is en dat een vernieuwing als de ECL nodig is.

Wordt vervolgd

Dat er iets moet gebeuren, is duidelijk. Erfgoed Leiden wist de vordering van € 112,50 per foto van Voet omlaag te krijgen naar € 75,00 per foto. Maar de rechter bevestigde wel dat Erfgoed Leiden inbreuk had gemaakt op het auteursrecht van Voet. En toen kwam de echte domper, want de verliezer betaalt de proceskosten van de 'winnaar'. Die kwamen in deze zaak neer op een slordige € 12.500, en dat is nog zonder eigen proceskosten die ongeveer hetzelfde zullen bedragen. Erfgoed Leiden heeft inmiddels hoger beroep ingesteld. Wordt ongetwijfeld vervolgd. ■

Noten

- 1 Deze opsomming is gebaseerd op een brochure van DEN/Kennisland/OCW uit 2009. Uit gesprekken met mensen uit de sector blijkt dat de probleemstellingen nog steeds actueel zijn.
- 2 Het vonnis is te vinden op uitspraken.rechtspraak.nl: http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBDHA:2018:3768

Yvonne Vetjens ■ jurist bij Dohmen advocaten – specialisten in Intellectueel Eigendom (www.dohmenadvocaten.nl). Contact? y.vetjens@dohmenadvocaten.nl.